

Hnízdo čejky chocholaté se čtyřmi vejci je v poli dokonale maskováno. Foto Pavel Jaška.

Čejka chocholátá v Karlovarském kraji a jak jí pomoci

Pavel Jaška, AOPK ČR Regionální pracoviště Správa CHKO Slavkovský les, Pavel Olbert, Teplá, Aleš Jelinek, Cheb, Miroslava Horáková, Chodov

Čejka chocholátá (*Vanellus vanellus*) patří k citlivým ptačím druhům zemědělské krajiny. Původními hnízdními biotopy jsou vlhké louky, mokřiny a okraje vodních ploch, včetně upuštěných břehů rybníků a přehradních nádrží. Jako náhradní biotop obsazuje i pole, kde zpravidla hnízdí v okolí polních louží, hnojišť nebo nefunkčních meliorací. Hnízdění na polích je dnes běžnější než v ostatních biotopech, protože ty se staly v intenzivně využívané krajině vzácností a čejka se na ornou půdu do jisté míry adaptovala.

Populace čejky se již od poloviny dvacátého století snižuje. Příčinu lze najít především v intenzifikaci zemědělství a dalších

změnách v obhospodařování nelesní otevřené krajiny, na které je čejka závislá. Na populace čejky měl zásadní vliv převod mokřadních luk na ornou půdu, odvodnění zemědělské půdy a intenzita jejího obhospodařování. V posledních letech má negativní vliv také další vysoušení krajiny v důsledku oteplování klimatu, agronomické adaptace na tyto změny, ale i paradoxní obnova již nefunkčních melioračních systémů. V důsledku jmenovaných faktorů poklesla početnost čejky v České republice za čtyři až šest dekad přibližně o 90 %.

V Karlovarském kraji je na tom populace čejky špatně. Ubývání početnosti pozorují místní ornitologové již po desetiletí.

Současný výskyt je velmi řídký až ojedinělý. Hlavní oblastí hnízdního výskytu je Chebská pánev. Pravidelná hnízdění evidujeme na Tepelské vrchovině, zejména na polích a pastvinách v okolí zdejších početných rybníků. Dalšími častějšími oblastmi hnízdního výskytu jsou na rybníky bohaté Bočovsko a širší trojúhelník mezi Karlovými Vary, Chodovem a Novou Rolí. Hnízdních lokalit je samozřejmě více, nicméně jsou roztroušené, s nízkou početností párů a rozhodně ne s pravidelnou hnízdní úspěšností. Jaká je však současná situace v Karlovarském kraji, přesně nevíme, neboť v regionu máme dlouhodobý nedostatek přírodovědců – a ornitologů věnujících se zemědělské krajině je méně než šafránu.

Abychom lépe poznali aktuální situaci, rozhodli jsme se v letošním roce věnovat zvýšenou pozornost řadě známých hnízdišť zejména v Chebské pánvi, na úpatí Českého lesa, v Tachovské brázdě, na Tepelsku a v Sokolovské pánvi. Mimo známé lokality jsme prohledávali i širší zemědělskou krajinu, a tak se počet navštívených lokalit vyšplhal k vyšším desítkám. Výsledky nejsou nijak potěšující. Z třiceti známých lokalit jsme čejky v hnízdní době podchytili na pouhých dvanácti lokalitách. Na většině z nich jistě docházelo k hnízdním pokusům, nicméně konečná hnízdní úspěšnost je nejasná. Významnější nové lokality se nalézt nepodařilo. Samozřejmě se nejedná o podrobné mapování hnízdní druhu v kraji a řada hnízdní nám unikla. Vůbec jsme se například nevěnovali Žluticku nebo Bočovsku. Posouzení velikosti hnízdní populace v regionu je tak nesnadný úkol. Troufneme si však odhadnout, že nebude přesahovat sto párů. Úspěšně hnízdících čejek bude jistě daleko méně.

Zřejmě nejvýznamnější hnízdní oblast se nachází v širším okolí Třebeň v Chebské pánvi. Na podmáčené polní sníženině přímo u Třebeň hnízdily letos zřejmě tři páry. Nedaleko mezi vesnicemi Povodí a Dvorek hnízdilo dokonce pět párů v nivě

Čejka chocholatá. Foto Jiří Neudert.

Stodolského potoka. Zajímavé je, že hnízda nebyla v loukách přímo v okolí toku, ale všechna do jednoho v navazujících polích, odkud rodiče mláďata do luk převádějí. Čejky hnízdí také na otevřených plochách v národní přírodní rezervaci Soos. Osud zdejšího hnízdiště však visí na vlásku, kvůli zarůstání otevřených ploch rákosem. Velmi dobře se letos podařilo sledovat čejky v okolí Teplé. V hlavním hnízdním období, tedy v dubnu až květnu, zde zřejmě probíhalo několik hnízdních pokusů, nicméně nebyly z řady důvodů úspěšné. V pozdním jaru a začátkem léta však došlo k několika náhradním hnízdním na jiných místech, a ta budou zřejmě výrazně úspěšnější. Celkově v okolí Teplé hnízdí čtyři až šest párů. Situace na úpatí Českého lesa a ve Slavkovském lese je specifická, neboť čejky zde hnízdí poměrně vysoko, a to nad šest set metrů nad mořem. Jedná se většinou o luční a polní prameniště. Hlavní hnízdní období na jaře zde negativně poznamenalo sucho, a tak zde čejky zřejmě až na několik málo výjimek nezahnídily. Snad se jim podařilo špatný start hnízdní sezóny dohnat náhradními snůškami později. V Sokolovské pánvi se čejkám daří extrémně špatně, a to zejména díky zemědělskému hospodaření. Kontrolované historické lokality byly přeměněny z luk na ornou půdu, došlo

Mláďata čejky chocholaté při nebezpečí zaléhají a spoléhají na své ochranné zbarvení. V případě pohybu zemědělské techniky se jim to stává osudným. Foto Jiří Neudert.

k obnově starých meliorací nebo pro čejky nevhodnému ponechání ladem. V jednom případě byla dokonce na historickém hnízdišti založena kultura rychle rostoucích dřevin.

Co tedy čejky pro úspěšné hnízdění potřebují a s čím se nevyrovňají? Zásadní nebezpečí pro na zemi hnízdící čejky představují jarní zemědělské práce, kdy dochází k likvidaci hnízd nebo nevzletných mláďat. V případě intenzivních pastvin hrozí i rozdupání hospodářskými zvířaty. Čejky potřebují také pestřejší krajinu s mozaikou polí, luk a mokřadů. Na polích hnízdící čejky převádějí nevzletná mláďata k bohatším zdrojům potravy, zejména do luk nebo drobných lučních i polních mokřadů včetně hnojišť. V rozsáhlých polích jsou přesuny delší a mláďata jsou ohrožena vyčerpáním nebo predátory. Čejky vyžadují nízký řídký vegetační kryt do výšky deseti centimetrů. V něm mají přehled o svém okolí při inkubaci vajec, zahřívání mláďat a jejich vodění. Mohou tak včas reagovat na přítomnost predátora. Pěstování výnosnějších travních odrůd a hnojení luk vede k rychlejšímu růstu hustších travních porostů, a to čejkám nesvědčí. Obdobný problém představuje

přechod z jařin na ozimy, u kterých dosahují pěstované plodiny na jaře již příliš velké výšky. Problémem jsou i agrochemikálie, které snižují množství bezobratlých živočichů, jimiž se čejky živí. Nebezpečí představují také početní predátoři, mezi nimiž hraje klíčovou roli liška obecná. Vysychání krajiny v důsledku klimatické změny ohrožuje dříve vhodná hnízdiště. Čejka je také oblíbeným loveným druhem v jižní a západní Evropě i v severní Africe. Ročně jsou střeleny stovky tisíc jedinců.

Z výše uvedeného je zjevné, že přežívání čejky v naší krajině je nesnadné. Můžeme jí však výrazně pomoci. Musíme si uvědomit, že zvýšení populace čejek lze dosáhnout především zvýšením úspěšnosti vyvádění mláďat až do jejich vzletnosti. Vyvádění mláďat přitom negativně ovlivňuje ničení snůšek, nízká šance na náhradní hnízdění a přežívání nevzletných mláďat. Vše lze přitom ovlivnit zemědělským hospodařením. Nutné je vyvarovat se odvodňování polních i lučních mokřadů, např. obnově nefunkčních meliorací. Dohledáním a vyznačením hnízd na orné půdě a následné pouhé vyhnutí se těmto místům při zemědělských pracích může snížit ztráty snůšek o desítky procent. Hnízdící čejky jsou přitom nejlépe vidět přímo z kabiny traktoru, který práce provádí. Stačí jen trocha zvýšené pozornosti. Na hnízdištích je třeba pěstovat jařiny nebo neproduktivní louky, obojí s absencí hospodaření od konce března do konce června. Na lučních hnízdištích je možná extenzivní pastva s velmi nízkou pastevní zátěží, ideálně s ochranou hnízdiště vypločením. Prospěšná je pozdní seč luk v říjnu nebo listopadu, ideálně ještě s podzimním povlácením a zvalcováním. Do rozsáhlých ploch polí je třeba vnášet fragmenty luk, lad a úhorů, důležité je i odstraňování melioračních zátěží. Velmi prospěšné je v okolí hnízdišť vytvářet drobné mokřady. Hnízdiště není vhodné ponechávat dlouhodobě ladem, protože zarostou vysokou a hustou vegetací nevhodnou pro hnízdění.

V blízkosti hnízdišť, přibližně do sta metrů, by také neměly probíhat výsadby zeleně, neboť ty používají dravci a krkavcovití ptáci jako lovecké pozorovatelné, ze kterých mohou hnízdící čejky a jejich mláďata snadno objevit.

Je více než jasné, že bez ochoty zemědělských hospodářů můžeme pomoci čejkám jen velmi těžko. Ti by se měli pokusit vnímat čejku jako hodnotný přírodní prvek na svých polích a loukách a učinit nezbytná opatření, aby se u nich čejkám dařilo. Není nutné dělat příliš, čejkám stačí poměrně málo. Velmi přínosným se ukazuje pozitivní a aktivní vztah mezi zemědělci, amatérskými ornitology a ochranáři. V ideálním případě konkrétní lokalitu sleduje některý z ornitologů a zemědělec vítá takové snažení. Následně dochází ke komunikaci mezi všemi zúčastněnými a nalezení toho nejrealnějšího řešení ve prospěch čejek. Zemědělci dokonce mohou vstoupit do dotačního titulu „Ochrana čejky chocholaté“, který významně podpoří nejen čejku chocholatou, ale také ostatní ptáky polní krajiny. ■

Literatura:

- Hirschfeld A., Attard G. et. Scott L. (2019): Bird hunting in Europe: an analysis of bag figures and the potential impact on the conservation of threatened species. - British Birds 112: 153–166.
- Petersen S. B., European Commission (2009): European management plan 2009–2011 – Lapwing *Vanellus vanellus*. – Technical Report 2009 (033): 56 pp.
- Plard F., Bruns H. A., Cimiotti D. V., Helmecke A., Hötter H., Jeromin H., Roodbergen M., Schekkerman H., Teunissen W., van der Jeugd, H. et. Schaub M. (2019): Low productivity and unsuitable management drive the decline of central European lapwing population. - Animal Conservation 23: 286–296.
- Sheldon R., Bolton M., Gillings S. et. Wilson A. (2004): Conservation management of Lapwing *Vanellus vanellus* on lowland arable farmland in the UK. – Ibis 146: 41–49.
- Souchay G. Et. Schaub M. (2016): Investigating rates of hunting and survival in declining European lapwing population. – Plos One 11(9): e0163850. doi:10.1371/journal.pone.0163850.
- Zámečník V. (2013): Metodická příručka pro praktickou ochranu ptáků v zemědělské krajině: Metodika AOPK ČR. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha, 93 pp.
- Zámečník V. (2015): Polní ptáci příručka. Česká společnost ornitologická, Praha, 59 pp.

Dotační titul Ochrana čejky chocholaté

Předmětem dotace je zemědělská plocha s kulturou standardní orná půda, na které je vymezeno hnízdiště čejky chocholaté v LPIS. Sazba dotace je stanovena na 630 €/ha. Minimální výměra činí 0,5 ha.

Orientační podmínky:

- Plocha hnízdiště je zabezpečena proti přejezdům zemědělské techniky od 15. dubna do 15. června v prvním roce závazku a od druhého roku závazku v období od 1. ledna do 15. června.
- Žadatel každoročně od 16. června do 15. července založí porost stanovenou směsí plodin v minimálním výsevu 25 kg osiva na hektar, a to buď krmnou směsí, nebo směsí pro opylovače. Obě směsi musí splňovat stanovené legislativní požadavky a požadavky pro výsev.
- Zapravení porostu směsi plodin musí být provedeno od 1. listopadu do 31. prosince.
- Na dotované ploše nelze aplikovat přípravky na ochranu rostlin.